

Zaščitna sestra v delavskem okraju

Marjeta Berkopec

Težko si je predstavljati revščino in bedo, s katero so se pri svojem zdravstveno-socialnem delu srečevale zaščitne sestre, ki so kot prve medicinske sestre delovale na Slovenskem. V strokovnem glasilu jugoslovanskih diplomiranih sester Sestrinska riječ lahko najdemo članke, v katerih so zelo tankočutno zapisale svoja opažanja. Tudi Angela Boškin je leta 1935 objavila prispevek o delu zaščitne sestre v delavskem okraju v Trbovljah.

Oddelek za socialno skrbstvo pokrajinske vlade za Slovenijo (Korenčan, 2009) je leta 1919 v Trbovljah ustanovil posvetovalnico za matere in otroke. Angela Boškin je v Trbovlje prišla leta 1926 in v zasavskem rudarskem središču delovala vrsto let. Najbolj pereča težava so bili socialno zapuščeni otroci in huda revščina. V obdobju svojega delovanja v Trbovljah je hodila med ljudi, jih obiskovala na domu in jim poskušala kar najbolje pomagati. Poučevala je mlada dekleta, jim predavala o higieni in negi dojenčka. Udeleževala se je shodov in ženskih zborovanj, bila je velika zagovornica ženskih pravic, tako pravice do izobrazbe kot pravice do poklicnega udejstvovanja.

Delovne razmere (Skela Savič, n. d.) v Trbovljah so bile težke, prisotna je bila huda revščina, slaba prosvetljenost, spopadala se je s težavami zapuščenih otrok in mladoletno prostitucijo. V desetletnem obdobju dela med zasavskimi rudarskimi družinami je bila uspešna, saj ji je v tako zahtevnih okoliščinah uspelo zmanjšati smrtnost otrok in umrljivost mater.

Članek Boškinove (Grković-Janović, 2015), objavljen v številki 7-9 Sestrinska riječ, slikovito in natančno opisuje delo in naloge zaščitne sestre v posvetovalnici in težave pri pridobivanju zaupanja neukih ljudi, ki niso vajeni, da bi jim kdo delil nasvete, saj so med njimi zakoreninjeni tradicionalni običaji in navade. Boškinova omenja, da si je veliko nepoučenih ljudi ob omembi rudarskega naselja v Trbovljah predstavljalo surovost, neobčutljivost, zlobo, bedo, umazanijo, pretepe. Neka gospa jo je nekoč celo vprašala, ali se ne boji moških, ki se utrujeni, umazani in pesimistični vračajo z dela. Avtorica je v članku zapisala: *V Trbovljah so naši ljudje, Slovenci, kakršni so po širni domovini. Niso nič boljši in ne slabši od ljudi drugih poklicev (...) v mestu in na vasi (...). V rudarskem naselju ljudje živijo v velikih skupinah, na omejenem prostoru, hiša do hiše (...) vrata do vrat, skratka, blizu živijo družine z velikim številom otrok, vsak s svojimi željami, hrepenenji, dobrim ali slabim značajem. Skupaj je okoli 14000 prebivalcev, približno 3000 rudarjev in uslužbencev rudnika (...). V rudniku so zaposlene tudi ženske, večinoma kot čistilke ali uslužbenke v pisarni. To so žene, ki morajo vzdrževati in skrbeti za starše ali bolnega moža. Približno pol teh ljudi je v Trbovljah rojenih, ostali so se naknadno priselili – kmečki sinovi, ki so zapustili delo na kmetiji (...), na kateri je mesto samo za enega gospodarja. Ta kmečki delavec, ki se je s trebihom za kruhom utrdil na soncu in vetru, se vkopa pod zemljo. Živ se zavleče v temni grob, koplje po njem in vozi premog na svetlo. Za to dobi borno plačilo, kar je komaj dovolj za vsakdanji kruh.* Boškinova zelo slikovito opisuje tudi življenje rudarjevih žena: *Obstaja velika razlika med Trboveljčankami, ki izhajajo iz starih rudarskih družin in ženami, ki so jih rudarji s kmetij pripeljali v Trbovlje.*

Trboveljčanke so živahne gestikulacije in spretnejše v vsakem pogledu, medtem ko so priseljenke počasne in se težko znajdejo. Kadar je domačinkam priseljenka sprejemljiva, ji gredo »na roko«. A težko tisti, ki ni dojemljiva za njihove nasvete in navodila. Vse žene, razen redkih izjem imajo zelo rade otroke. Do zanemarjanja in zapostavljanja otrok pride le v primerih alkoholizma, bolezni ali revščine. Otroci ne smejo jokati niti podnevi niti ponoči, ker očetje spijo po »šihitu« pod zemljo. Ker so družine naselejene gosto skupaj, vedno nekdo spi za sosednjimi vrati. Za mir (tišino) mora skrbeti žena, ki si pomaga na različne načine, da utiša otroka, zato ga zelo razvadi. Življenje v Trbovljah je kljub enoličnosti zelo pestro in sestra se mora znati v vsakem položaju, mora vedeti, kako pomagati in najti izhod iz težav in stiske. Za tako obsežno delo je angažirana samo ena sestra, in to v mestu, kjer je 2000 predšolskih otrok in 2300 šoloobveznih, katerim bi bila nujno potrebna šolska poliklinika. Posvetovalnica dela v tesnem, vlažnem in temnem prostoru. Rudnik je dal svoje prostore, sestro pa je namestila Banska uprava (...). Skromno pomoč revnim daje občina Trbovlje in Bratovska skladnica.

Članek ne odkriva samo tega, kako predana je bila Boškinova poslanstvu svojega poklica, temveč tudi kako zelo rada je imela ljudi, med katerimi je delovala.

Angela Boškin je skozi poklicno delo močno prispevala k profesionalizaciji zdravstvene nege v Sloveniji, uvajala je novosti, jih sistematično spremljala in izboljševala in prenašala na sodelavce v timu in šolajoče. Bila je pionirka v prepoznavanju javnozdravstvenih težav in uvajanju metod za ozaveščanje in krepitev zdravja ranljivih skupin. Zavedala se je, da se lahko bolnemu ali neukemu človeku pomaga le na način, da se ga izobražuje in vzgaja, revnim pomaga premagovati stisko in da je le to mogoče, če se razvija širša družbena odgovornost, kjer je pomembno medsektorsko sodelovanje in povezovanje. S svojim delom je pokazala, kako pomembna je izobrazba in nenehno spremljanje novosti in izboljšav v zdravstveni negi, socialni in javnem zdravju (Skela Savič, n. d.).

Literatura:

Korenčan, A., 2009. *Življenje in delo Angele Boškin, prve šolane medicinske sestre na Slovenskem. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, pp. 37-39.*

Grković-Janović, S., 2015. *Sestrinska riječ – Između sućuti i dužnosti. Zagreb: Medicinska naklada, Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar," pp. 145-147.*

Skela Savič, B., n. d. *O Angeli Boškin. Available at.: <https://www.fzab.si/si/mainmenu/o-fakulteti/predstavitev/o-angeli-boskin/> [16. 10. 2019].*

Pogled pacientke in medicinske sestre

Danijela Kogovšek

Nezadržno se je bližal čas moje upokojitve, ko mi je svakinja omenila invalidko Terezo, ki bi potrebovala koga za kakšno uro na teden za pomoč ali pogovor. Tereza. Takoj sem vedela, za koga gre, saj sta me njena tragična zgodba in njen pogum spremljala še iz mladih let. V zadnji službi sem dijakom velikokrat pripovedovala njeno zgodbo, ko je bilo govora o invalidnosti, kakovosti življenja, evtanaziji.

In tako sva se po 34 letih znova srečali.

A vrnimo se na začetek.

Vedno sem si želela delati na kakšnem kirurškem oddelku, čeprav so bili moji začetki na psihiatriji in anesteziologiji. Ko

sem izvedela za pristo mesto na nevrokirurgiji, sem se takoj prijavila. To je bila takrat še mlada veda in večina je videla le težke paciente, pomanjkanje kadra in veliko umrljivost. Vseeno sem sprejela to delo in nikoli mi ni bilo žal za leta, ki sem jih preživela na tej kliniki.

Glavna sestra je bila takrat višja medicinska sestra Zofija Požnenel. Stroga, a zavzeta za paciente in ves čas se je trudila, da bi se število osebja povečalo. Specialnih znanj smo se učili sproti, knjig, razen za medicince, je bilo malo, ko smo odpirali oddelek intenzivne nege, (soba 1 in 12), smo se učili na otroški kirurgiji in še kje. A tako srednje kot takrat višje medicinske sestre so se trudile, ustvarili smo dober tim in poskušali paciente obravnavati individualno, kar je bilo za tiste čase zelo napredno.

Pod nevrokirurgijo so takrat spadale tudi najtežje poškodbe hrbtenice, to so bili tetraplegiki. Zdravili smo jih s transkraniialno trakcijo – takrat z ekstenzijo po Crutchfieldu, ki so jo v ZDA uvedli že pred vojno. Predvidevam, da so jo v Ameriki takrat že ukinjali, saj ni bilo nobenega učinka, če je pacient že bil tetraplegik. No tudi pri nas so zdravljenje z njo opustili, a Tereza je bila ena zadnjih pacientk s to ekstenzijo.

Še vedno se spominjam dne, ko so jo pripeljali. Bila je cvetoča pomlad, zanjo zadnja, ko je še hodila. Prometna nesreča in sanje 22-letnice, poročene tri mesece, so se sesule v prah. Ni bilo medicinske sestre ali zdravstvenega

Tereza na ekstenziji
(Fotografija: osebni arhiv)

tehnika, ki ne bi bil prizadet. Zdravnik pride na vizito in odide, mi pa smo bili ob njej 24 ur. Kaj ji reči? Kako jo bodriti? Si bo zdravnik upal povedati, da bo ostala tetraplegik? Takrat tehnika še ni tako napredovala, ni bilo računalnikov, vozički so bili okorni, stanovanj, prilagojenih tako težkim pacientom, je bilo malo. Osebne asistence še ni bilo. Dostikrat je pri ljudeh prevladovala miselnost: »Boljše, da umre, kot da ostane težek invalid!«

Pa vendar, Tereza je s svojo izjemno voljo, optimističnim pogledom na svet, preživela svojo kalvarijo.

Povedala je:

»Na nevrokirurgiji sem bila dva meseca. Ves čas sem bila v intenzivni, v sobi 12 na svojo željo. Dr. I. T. mi je to odobril. Razumel je mojo željo oz. potrebo. Brez 24-urne prisotnosti medicinskih sester in dveh tehnikov bi znorela, saj sem takrat premikala le ramenski obroč. Je bil pa zato prehod na Sočo še veliko hujši. V Soči sem namreč ležala še dva meseca, ker sem pri posedanju na posteljo doživljala hude kolapse.

Na ekstenziji sem bila šest tednov. Najbolj se mi je vtisnilo v spomin nameščanje ekstenzije, slovo od življenja, strašne in najhujše bolečine v mojem življenju, ko so mi sneli ekstenzijo, prijaznosti, in sploh humanosti, prijateljstva in ravno prav domačnosti medicinskih sester in tehnikov ter žalost in potoke solza, ko sem morala oditi na Sočo, čeprav me je medicinsko osebje spodbujalo, me hrabilo in mi pripovedovalo čudovite stvari, ki se mi bodo tam zgodile. Udomačila sem se v dvanajstki. Medicinskih sester in tehnikov se spominjam z neko nenavadno nostalgijo kot tistih, ki so mi rešili življenje in v to sobo prinašali veselje in ga tam tudi ustvarjali. Nepozaben je Dadin parfum, s katerim me je odišavila v tistem delu mojega življenja, ko sem se pravzaprav vračala iz onstranstva. Nekje v sredini časa z ekstenzijo na glavi so mi odpovedale ledvice. (Nenavadno je, da to ni v epikrizi zabeleženo) in takrat so se zelo zavzeli za moje življenje. Kljub vsemu strokovnemu trudu sem neke sobotne noči odšla in se vrnila v zgodnjem nedeljskem jutru.« (Tereza)

Danes, ko je že 35 let na vozičku, še vedno živi v svojem stanovanju. Živi kakovostno življenje. Dokazuje, da še tako težek invalid lahko k družbi ogromno prispeva in sporoča, da dobre medicinske sestre za paciente lahko ogromno naredijo.

Maturantke 1973 (Fotografija: arhiv avtorice)

Ko sem v času njene poškodbe imela predavanja o zdravstveni negi para- in tetraplegikov, sem zaključila z besedami, da se moramo zanje še posebej potruditi, saj se kljub težki poškodbi življenje nadaljuje. S svojim delom in odnosom lahko pripomoremo k temu, da ponovno poiščejo njegov smisel. Ni me sram priznati, da takrat v to nisem popolnoma verjela.

A Tereza in nekaj drugih tetraplegikov, ki sem jih spremljala na nevrokirurgiji, so me v vseh teh letih naučili, da to še kako drži in da imamo včasih zdravi ljudje veliko več težav kot invalidi. Vredno je kdaj pomisliti nanje in se od njih kaj naučiti.

